

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע **דברים תשע"ז**

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

הגיע הזמן למשפט עברי!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בפרשתנו מזכיר משה רבנו את נושא מינוי השופטים: "הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם: ... ואצווה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו..." (דברים א' יג-טז). מינוי השופטים נזכר בתורה ברמז, כבר בפרשת בשלח, מיד אחרי היציאה ממצרים: "ויבאו מרתה ... שם שם לו חק ומשפט..." (שמות ט"ו כג-כה).

בצורה מפורטת הוא נדון בתחילת פרשת יתרו: "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שגאי בצע... ושפטו את העם בקל עת" (שם י"ח כא-כב).

לדורות מופיע הציווי בתחילת פרשת שופטים: "שפטים ושטרים תתן להם בכל שפיריך אשר יקנוך אלהיך נתן להם לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק" (דברים ט"ז יח).

כל חברה מסודרת חייבת לבנות לעצמה מערכת משפטית, שעל פי כלליה היא תתנהל. לכן, גם בני נח נצטוו על ה"דינין". ככל שהחוקים יהיו יותר חוקי צדק, כך רמתה של החברה תהיה גבוהה יותר.

מערכת משפט מסודרת היא גם סימן היכר מובהק לעצמאות מדינית ורוחנית. היא זו שקובעת את סדר היום הציבורי מבחינה ערכית. יכולת האכיפה שלה היא סממן מובהק לריבונות.

בקינות שנגיד בתשעה באב נזכיר את עשרת הרוגי המלכות וביניהם את רבי יהודה בן בבא, שמסר את נפשו על המשך שרשרת הסמיכה. האימפריה הרומאית הבינה שכדי למחוק את הזהות הלאומית הייחודית של עם ישראל, עליהם לבטל את מערכת השיפוט העצמאית של היהודים. משפט עברי ללא סמיכה, מוגבל מאוד. ללא ה"פטנט" של "שליחותיהו קא עבדינן" (לא נדון במסגרת זו בשאלה האם מדובר בהלכה מן התורה או בתקנת חכמים) אין לו כמעט קיום.

בזמן המרד הגדול ואחר כך בימי רבי עקיבא ובר כוכבא, ניסה עם ישראל לשמור על עצמאותו המדינית והרוחנית באמצעות החרב. כמאה שנה לאחר מכן, החליט רבי יהודה הנשיא לצעוד בדרך אחרת, הוא כיתת את החרב לעט. רבי החליט לעשות קודיפיקציה למשפט העברי והעלה על הכתב את התורה שבעל פה, במפעל האדיר של כתיבת המשנה. כך הוא הבטיח את עתידו של המשפט העברי ואת הבסיס לחידוש מערכת המשפט הישראלית, כשיגיע הזמן בעתיד, למרות הגלות בהווה.

כאלף שנים מאוחר יותר, החליט הרמב"ם שהגיע הזמן להתכונן לחידוש המשפט העברי וכתב את משנה התורה, שגם הוא מפעל קנוני – קודיפיקטיבי. כדי לפתור את בעיית הסמיכה, הוא העלה על הפרק את חידושו המופלא, לחדש את סמיכת החכמים בכוח האחדות שיפגינו רבני ישראל. כך יתוקן הקלקול הגדול של שנאת החינם שהביאה לחורבן הבית ולביטול הסמיכה.

כשלוש מאות שנה מאוחר יותר, חש רבי יוסף קארו בפעמי גאולה. לכן, הוא שוב נקט בפעולה של קודיפיקציה-קנוניזציה וכתב יחד עם רבי משה איסרליש את השולחן ערוך. במקביל ניסו חכמי צפת לחדש את הסמיכה. לצערנו הם לא הצליחו בגלל שלא הושגה אחדות, כשחכמי ירושלים הודרו מן הפעילות.

כפי שכבר הזכרנו בעבר, **בפרשת שלח תשע"ז**, במקביל לפעולתו של הבית יוסף, אליזבט הראשונה עשתה קודיפיקציה למשפט האנגלי וסולומן המפואר המכונה גם קנוני, עשה קודיפיקציה למשפט המוסלמי.

כנסת ישראל אימצה בשנת תש"ח את המשפט העותומני והאנגלי, כבסיס לעבודת מערכת המשפט הישראלית. הבה נתפלל כי מכוון "ארץ חמדה" ימשיך לתרום, ולו מעט, להחזרת העטרה של המשפט העברי ותתקיים בנו, ולו משהו, מנבואת הנביא ישעיהו שנקרא השבוע: "ואשיבה שפטיך ככראשנה ויעציה כבתחלה אחריו כן יקרא לה עיר הצדק קריה נאמנה" (א' כו).

אז נוכל להתקדם לנבואה הבאה בספרו: "יהיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יקנוך בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים: ויהלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יקנוך אל בית אלהי יעקב (ללא צורך במגנומטרים) וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודבר יקנוך מירושלם" (ב' ב-ג).

<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לע"נ בן ציון גרוסמן נלבי"ע כ"ג בתמוז תשע"ז
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

וְאַצְוֶה אֶת שְׁפִטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטְתֶם צְדָק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ. (א טז)

בית דין

מה הם תחומי הסמכות של בית דין היום?
האם יש אפשרות להקים מחדש את הסנהדרין בזמן הזה?

דרגות בתי הדין. בתי דינים שנצטוו למנותם צריכים שיהיו מדריגות מדריגות:

(א) בית דין הגדול של שבעים ואחד, והוא הנקרא סנהדרי גדולה (עי' מוסף הערוך ע' סנהדרין שהשם סנהדרין הוא מלשון יונית, ופירושו מקום ועד היועצים. ועי' לקוטים שבסוף ספר מהרי"ל וברע"ב סוטה פ"ט מ"א שקראוהו על שם הנוטריון: שונא הדרת פנים בדין).

(ב) בתי דינים של עשרים ושלושה, והם הנקראים סנהדראות קטנות.

(ג) ובית דין של שלשה (ספר המצוות עשה קעו; החינוך מצוה תצא).

בית דין הגדול מקומו בלשכת הגזית שבבית המקדש. בתי דינים של עשרים ושלושה, שניים מהם היו במקדש: אחד על פתח העזרה, אחרי עזרת נשים ולפני עזרת ישראל, ואחד למטה ממנו בפתח הר הבית (משנה סנהדרין פו ב ורש"י; רמב"ם סנהדרין פ"א ה"ג). וכן מעמידים בית דין של עשרים ושלושה בכל פלך ופלך ובכל שבט ושבט, ובכל עיר ועיר שיש בה מאה ועשרים אנשים או יותר (משנה שם ב ב).

בית דין של שלשה מושיבים בעיר שאין בה מאה ועשרים איש, שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהא בהם רוב ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת בדין מן הדינים (רמב"ם שם ה"ד).

כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל שואל לבית דין שבעירו; אם ידעו - אמרו לו, אם לאו - הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחיו עולים לירושלים ושואלים לבית דין שבהר הבית. אם ידעו - אמרו להם, אם לאו - באים לבית דין שעל פתח העזרה. אם ידעו - אמרו להם, ואם לאו - כולם באים ללשכת הגזית לבית דין הגדול (סנהדרין פח ב).

בדיני נפשות ובדיני ממונות. דיני נפשות צריכים בית דין של עשרים ושלושה (משנה ריש סנהדרין; רמב"ם פ"ה ה"ב), שהם סנהדרי קטנה (רמב"ם שם). דיני ממונות צריכים בית דין של שלשה (משנה שם), שנאמר שלש פעמים "אלהים" בפרשת שומרים (שמות כב ז - ח. סנהדרין ג ג ע"ש). והבית דין צריכים שיהיו מומחים (סנהדרין ב ב; רמב"ם שם), ש"אלהים" משמע שררה ורבנות, כענין ראה נתתיך אלהים לפרעה (שמות ז א. רש"י סנהדרין שם), והם הסמוכים בארץ ישראל (רמב"ם שם).

במה דברים אמורים? בגזלות וחבלות, שכן שלש פעמים "אלהים" בפרשת שומרים נאמרו - שהמפקיד טוען שהשומר שלח יד בפקדון, דהיינו גזלות, וכן חבלות, שמה לי חבל בגופו ומה לי חבל בממונו (סנהדרין שם ורש"י; רמב"ם שם), וכן בדיני קנסות, כגון כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וכיוצא בהם. אבל בהודאות והלוואות אפילו שלשה הדיוטות שאינם מומחים כשרים (סנהדרין ג א, ועי"ש מחלוקת אמוראים אם הוא מדאורייתא או תקנת חכמים).

בשאר דינים. מלבד דיני נפשות ודיני ממונות צריכים בית דין אף לכמה דינים אחרים:

(א) לחליצה (משנה יבמות קא א; משנה ריש סנהדרין);

(ב) למיאון של יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה, שיוצאת בו מבעלה בלי גט (משנה יבמות קז א);

(ג) לכפיית בעל לתת גט, כגון אלה שכופים אותם להוציא (גיטין פח ב ותוס' שם ד"ה לפניהם);

(ד) שליח הבעל שהביא גט ממדינת הים באופן שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, צריך לתת את הגט לאשה בפני בית דין (גיטין ה ב; רמב"ם גרושין פ"ז ה"ה; טור ושולחן ערוך אבן העזר קמב א וד);

(ה) לקבלת גרים צריכים בית דין של שלשה (יבמות מו ב; רמב"ם איסורי ביאה פ"ג ה"ו; טוש"ע יורה דעה רסח ג).

(ו) לקבלת עדות צריכים בית דין של שלשה (עי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשמט ושו"ת המיוחסות לרמב"ן סי' קיג ובית יוסף חו"מ סי' כח).

(ז) התרת נדרים היא או ביחיד מומחה או בשלשה הדיוטות (ספרי בהעלותך פסקא עג ומטות פסקא קג ונדריים עח א);

(ח) בהתרת הבכור במומים, נחלקו תנאים: חכמים אומרים שניתר בשלשה הדיוטות; ורבי יוסי אומר: אינו ניתר אלא על פי מומחה (משנה בכורות לו ב), והלכה כחכמים (רמב"ם בכורות פ"ג ה"ב; טוש"ע יו"ד שט ב);

(ט) הגנב שאין לו לשלם בית דין מוכרים אותו לעבד עברי (רמב"ם גנבה פ"ג ה"א ועבדים פ"א ה"א);

(י) אשה שבאה להינשא על פי עד אחד שמעיד שמת בעלה, צריכה היתר בית דין (משנה יבמות פז ב וגמרא ורש"י שם; טוש"ע אהע"ז יז לט);

(יא) המוסר שטרותיו לבית דין, שאין שביעית משמטת את החוב, וכן פרוזבול שתיקן הלל הזקן, שלא ישמט החוב, צריכים בית דין (שביעית פ"י מ"ד).

בחוץ לארץ ובזמן הזה. בחוץ לארץ, שאין בית דין סמוכים, וכן בזמן הזה אף בארץ ישראל, אין רשות לבית דין לדון אלא בתורת שליחותם של בתי הדין הראשונים שהיו בארץ ישראל (גיטין פח ב; בבא קמא פד ב; רמב"ם סנהדרין פ"ה ה"ח; טוש"ע חו"מ א א). ותקנת חכמים היא זו, כדי למנוע נעילת דלת בפני לווים (רמב"ן סנהדרין כג א; רשב"א גיטין פח ב; ר"ן סנהדרין ב ב). נתיבות

בית דין. שופטים הממונים לדון בכל דבר הצריך משפט.

- הפרקים:** א. מינויים; ב. דרגותיהם; ג. בדיני נפשות; ד. בדיני ממונות; ה. בשאר דינים; ו. בחוץ לארץ ובזמן הזה; ז. בי"ד חשוב; ח. בצרכי צבור; ט. הראויים לבי"ד; י. הפסולים לבי"ד; יא. פסול שקבלוהו; יב. זמן ישיבתם; יג. הנהגותיהם; יד. כבודם; טו. כח בי"ד; טז. שכרם

כרך ג עמודים קנ-קעד

המשפט (סי' א ס"ק א) כתב ששליחות זו היא מן התורה, אלא שנמסר הדבר לחכמים להורות במה עשו אותנו לשלוחים לדון בלי סמוכים (ועי' רמב"ן יבמות מו ב: "ואפשר דמן התורה וכו'"). לא נתנו להם רשות לעשות שליחותם אלא בדברים המצויים ויש בהם חסרון כיס, כגון הודאות והלוואות וכיוצא; אבל דברים שאינם מצויים, אף על פי שיש בהם חסרון כיס, כגון בהמה שהזיקה לחברתה בנזקי קרן, או דברים המצויים אבל אין בהם חסרון כיס, כגון בושת או דיני קנסות כתשלומי כפל וכיוצא, אין דנים אותם אלא סמוכים, בארץ ישראל (בי"ק פד ב; רמב"ם שם ה"ט; טוש"ע שם). דעת קרית ספר (סנהדרין סוף פ"ה) שבזמן הזה שאין סמוכים, דנים מן התורה כל הדינים אפילו דיינים שאינם סמוכים, ואפילו בדבר שאינו מצוי, שבזמן שאין סמיכה כולם שוים והכל הולך אחר החכמה. ולא מצינו לו חבר בראשונים.

גט שכופים את הבעל להוציא, אף על פי שצריך בית דין מומחים לכך, מכל מקום כופים אף בזמן הזה בחוץ לארץ מכח שליחותם של הראשונים (גיטין פח ב). וביאר הרמב"ן (סנהדרין כג א), הרשב"א (גיטין שם) והר"ן (סנהדרין ב ב) שתקנת חכמים היא זו, שלא יהיו בנות ישראל עגונות, וכל המקדש על דעת חכמים הוא מקדש (רמב"ן יבמות מו ב), והפקיעו חכמים את הקדושין (נתיבות המשפט סי' א ס"ק א לדעתם).

ואף קבלת גרים, לסוברים שצריכים שלשה מומחים, מקבלים אותם בזמן הזה בתורת תקנת חכמים מכח שליחותם של הראשונים (תוס' יבמות מו ב; רמב"ן סנהדרין שם; רשב"א גיטין פח ב). נתיבות המשפט (שם) כתב שכפייה על הגט וקבלת גרים בזמן הזה מן התורה הן, לפי שדין שליחות הראשונים מן התורה הוא, לפי דעתו, כמבואר למעלה.

בית דין הגדול. בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהם אמרה תורה: על פי התורה אשר יורוד ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה (דברים יז יא), זו מצות עשה (רמב"ם ממרים פ"א ה"א, על פי ספרי שם). וכל המאמין במשה רבנו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם (רמב"ם שם), ולעשות כל מה שיצונו אותנו בדרכי התורה באסור ומותר וטמא וטהור וחייב ופטור (החינוך מצוה תצה). וכל מי שאינו עושה כהוראתם עובר בלא תעשה, שנאמר (דברים שם) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (רמב"ם שם ה"ב ע"פ ספרי שם), אפילו נראה בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם (ספרי שם). וכתב הרמב"ם (שם): אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה, והם התורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, ואחד דברים שעשו אותם סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזירות והתקנות והמנהגות, מצות עשה לשמוע להם; והעובר על אחד מהם עובר בלא תעשה. אבל הרמב"ן (לספר המצוות שורש א) חולק וסובר שהתקנות והגזירות והמנהגות שבית הדין הגדול מורים לרבים אין בהם לא עשה ולא לא תעשה, ולא נאמרו העשה והלאו אלא על מה שלמדו דבר מן התורה באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן או בקבלה איש מפי איש.

בית דין הגדול. בית דין על כל ישראל הנקראים סנהדרין גדולה.
הפרקים: א. מינויים; ב. מקומם; ג. ישיבתם; ד. דברים הצריכים לבי"ד הגדול; ה. סמכותם; ו. במקום בי"ד הגדול

כרך ג עמודים קעד-קפ

כשהיה בית דין הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל, אלא כל דין שנולד בו ספק באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שמשם תורה יוצאת לכל ישראל. אם ידעו בית הדין הגדול, בין מפי הקבלה ובין מפי המדה שבתורה, אומרים מיד; ואם לאו, נושאים ונותנים בדבר עד שישכימו כולם, או עד שיעמדו למנין וילכו אחר הרוב.

כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות סנהדרין פ"א) שאף בזמן הזה אפשר שיהיה בית הדין הגדול, כשישכימו כל החכמים שבארץ ישראל לסמוך אחד מהם, והוא יסמוך אחרים, שהרי הקב"ה הבטיח: וְאֶשְׁכְּבָה שְׁפִטָּיָהּ כְּבָרְאשֶׁנָּה וְיִלְעָצֵיךָ כְּבִתְחֻלָּה אַחֲרַי כֹּן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצִּדֵק קְרִיָּה נְאֻמְנָה (ישעיה א כו) - הרי שעוד קודם ביאת המשיח ישוב בית הדין הגדול (ועי' ברמב"ם סנהדרין פ"ד ה"א ופירוש המשניות בכורות פ"ד מ"ג ומ"ד על סמיכה בזמן הזה. ועי' קונטרס הסמיכה למהר"י בי רב שבשו"ת מהרלב"ח). אבל דעת הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות עשה קנג) שאין לסנהדרין כוחם ורשותם אלא בזמן המקדש, וכשהם בלשכת הגזית. והסנהדרין שהיתה אחר החורבן בעשר הגלויות שגלתה לא היה להם בית דין הגדול כלל. ואף מצד הסמיכה יש מצדדים לומר, שמשבטלה הסמיכה איש מפי איש עד משה רבנו אין רשות לסמוך (עי' מהרלב"ח שם בהשגות לקונטרס הסמיכה בפירוש "והדבר צריך הכרע" שכתב הרמב"ם סנהדרין פ"ד ה"א). והם פירשו שהפסוק "וְאֶשְׁכְּבָה שְׁפִטָּיָהּ" נאמר אחר ביאת המשיח, שאליהו שהוא סמוך או המשיח יסמכו לאחרים (מהרלב"ח שם).

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Auckland, New Zealand

אוקלנד, ניו זילנד
אלול תשנ"ב

פינוי מת שנקבר בזמן מלחמה והעברתו כרוכה בבעיות רגשיות וטכניות קשות

שאלה

במלחמת העולם השנייה מטוסו של יהודי ניו זילנדי, פרח-טייס, התרסק במשך טיסת אימון באנגליה, והטייס נהרג. אחרי התאונה, הודיעו למשפחתו שגופתו (יתכן בארון נעול?) הועברה לקהילה היהודית המקומית לקבורה. המשפחה בניו זילנד דאגה להקמת מצבה בבית הקברות היהודי באנגליה הכפרית. לפני כמה שנים סופר לאחיו של הטייס המנוח הסיפור הבא, ע"י הסטוריון תעופה אנגלי. דו"ח המקרה מתאר שהמטוס התרסק בשטח אדמה ביצתי. המטוס נתקע חזק בבוץ, ושעות רבות הושקעו בנסיון להוציא את המטוס - וכנראה גם את גופתו של הטייס - מהבוץ, ללא הצלחה. בסוף שנות השמונים, מוזיאון תעופה אנגלי החליט לנסות להוציא שוב את המטוס לצורך תצוגה במוזיאון אוירי.

כנראה שחפירתם גילתה מראה נורא - פריטים של הטייס (ארנק וכו') נמצאו, והעבודה נעצרה. הם מיד כיסו את האתר מחדש, למרות שהסטוריון התעופה התחמק קצת, כמעט שאין ספק שגילו את שרידי גופת הטייס במטוס.

לאור הסיפור המפתיע הנ"ל, כמה שאלות נשאלו ע"י אחי המנוח:

1. האם הוא חייב ע"פ ההלכה לחפור ולהוציא את שרידי גופת אחיו ולתת לו קבורה יהודית?
 2. בגלל הצער שהנ"ל יגרום, האם יכול לנסות להקים מצבה באתר המטוס הקבור?
 3. האם הוא צריך לעשות משהו בקשר לארון שנמצא בבית הקברות היהודי?
 4. האם יש לו חובה מוסרית להודיע לאלמנת אחיו המנוח אודות המאורעות האלה? היא עכשיו נשואה ומאושרת וגם במצב בריאותי רעוע, ויכולה להיפגע ע"י ההלם של הגילוי / החדשות.
- אני בטוח שאתם מבינים את העול הרגשי הכבד שהאח נושא, דבר המתבטא בעובדה שלא דיבר עם אף אחד בנושא במשך כמה שנים.

תשובה

אין להעביר את המת ממקומו¹, ונראה שאין להקים שם מצבה². אין צריך לעשות דבר בנוגע למקום שהוקצה לקבורתו, ולמצבה שהוקמה שם בבית-הקברות המקומי³. אין צריך להודיע דבר לאלמנתו⁴.

¹ במסכת בבא קמא (דף פ"א ע"א) מובא שמתקנות יהושע בן נון הוא, שמת מצוה קונה מקומו, ובעניין אותה התקנה מובא בתלמוד הירושלמי (סוף פרק ראשון ממסכת ערובין) לגבי היוצאין למלחמה, "יהודא בן תימא אומר... ובמקום שהן נהרגין, שם נקברים", ובהמשך מתבאר שאם ההרוג נקבר לבד בקברו ולא בקבר המוני, אסור לפנותו (והסיבה שמותר לפנותו מקבר המוני הינה, מפני שזהו כבודו של המת, כמבואר במפרשים שם).

דין זה נפסק בשו"ע יו"ד (סי' סד סעיף ג), וכתב הש"ך "ואין צריך להוליכו לקברות, וכתב מהרש"ל, ומה שהאידנא אין נוהרין בזה, הוא לפי שאין הארץ שלנו ואין לנו רשות לקבור בכל מקום. ואם נקבור אותו לשם, יש לחוש שהעכו"ם יחזרו ויוציאו אותו כדי לפשוט בגדיו מעליו, או משום זלזול. על כן מוליכין אותו לבית-הקברות מיוחד...".

והנה במקרה דנן אין בעיה של לקיחת הקרקע בלא רשות, מפני שהממשלה הבריטית נתנה סמכות לצבא להחליט, מה יעשה בהרוגים, והצבא החליט משיקולים משלו להשאיר את הגופה במקומה.

אמנם עדיין יש מקום לשקול את העברת הגופה מן השיקולים הבאים:

- א. אם יש חשש שיחדרו מים לקברו, מצוה להעבירו משם (כפסק השו"ע שם בס"י שג), ובמקרה דנן המטוס נמצא באזור ביצתי.
 - ב. מותר להעביר מת לקברי אבותיו (כפסק בשו"ע שם ס"י שג), ובמקרה דנן יתכן שיש למת קברי אבות בניו-זילנד, ואז מותר (אבל אין חובה) להעבירו.
 - אכן:
 - א. בפשטות נראה שאין לחשוש, שינסו לחטט בקבר בשנית, שהרי הדבר כרוך במאמץ גדול, שאפילו הצבא הבריטי התקשה לעשותו. כמו כן נראה שהיוזמה לחפור אחר שרידי המטוס היתה יוזמה של מוזיאון מקומי, ואין לחשוש שגורמים מרוחקים מן האזור ינסו לחזור על תהליך זה, ואלו המוזיאון המקומי הפסיק את החפירה באמצע העבודה וכיסה את המקום בעפר.
 - ב. ה"אמרי אש"י ביורה דעה (סי' קיח) סובר שפינוי הקבר מפני מים עיקרו מפני בזיון המת בפני החיים. והנה במקרה דנן אין אנשים העוברים ליד הקבר שבביצה, ולכן אין בזיון בפני החיים. אמנם ה"אגרות משה" (יורה דעה ח"ג סי' קנב) סובר שבמצב כזה כאלו לא נקבר המת. בכל אופן, מכיון שהדבר נתון במחלוקת, יש לנקוט על-פי הכלל "שב ואל תעשה עדיף". ויתכן שמשום שיקול זה של בזיון בפני החיים עדיף שלא להקים שם מצבה, שהרי במקרה שיעבור שם עובר אורח ויראה את המצבה, יגרם בזיון למת שלא היה נגרם, אם לא היתה שם מצבה, ועובר האורח לא ידע שטמון מת בביצה.
 - ג. המהר"ם ש"י"ק (יורה דעה סי' שנד) כתב, "מכל מקום, לדעתי יש לחוש אולי כשיפתחו את הקבר, ימצאו שם רקבון וגלד, ולא יהיה באפשרי לקבץ הכל, ונמצאו שפתחו את הקבר ונולו את המת בחינם, ולכן לדעתי שב ואל תעשה עדיף".
- ובמקרה דנן של מטוס שהתרסק בתוך ביצה וכבר נמצא שם כחמישים שנה, וודאי שיש לחוש לכך.
- מכל האמור לעיל עולה שיש לנקוט על-פי הכלל "שב ואל תעשה", הן לגבי הוצאת הגופה הן לגבי הקמת מצבה במקום.

² עיין בדברי ה"אמרי אש"י שהובאו בהערה הקודמת.

³ פשוט.

⁴ פשוט.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

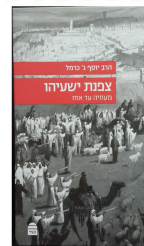
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטוריה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בבואורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

מתפללים לרפואתם השלימה של:

הרב אביחי ניסן בן חיה	רועי משה אלחנן בן ג'ינה ד'בנה	אליעזר יוסף בן חנה ליבא
אורנית מרים בת דליה	יהושפט יחזקאל בן מילכה	ליליאן בת פורטונה
	יהבית יהודית בת תירצה	

בתוך שאר חולי עם ישראל